

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Nummer 158

winter 2021

Aves Visum

In deze Aves Visum ...

8 Zo leuk is vogels tellen

Maurice van Veen doet verslag van z'n eerste ervaringen

10 De Fakkel

Ale Algra aan het woord . . .

14 Rotterdams succes met gebiedseigen zaad

Josien Hof's interviewt Mark Roest van
Landschapsonderhoud Rotterdam

18 In gesprek met Erik Rumpff, Projectmanager bij Staatsbosbeheer

Een beetje extra energie kunnen onze gevederde vrienden best gebruiken! © Arend Hoogeveen

**Ik had pech.
Oord regelt het.**

Kapot. Beschadigd. Kwijt. Gestolen. Een ongelukje. Gelukkig zijn we via Oord Assurantiën goed verzekerd. Als er eens iets misgaat, dan zorgt Oord ervoor dat alles snel en goed geregeld wordt. En dat geeft een goed gevoel.

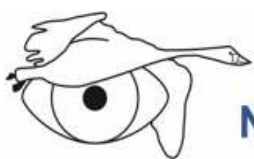
www.oordbv.nl
(010) 440 0788 | info@oordbv.nl

OORD
doortastend en dichtbij
assurantiën

En verder . . .

- 5 De biodynamische werking van paddenstoelen
- 6 Uitnodiging Buitengewone Ledenraadpleging
- 12 Sneeuwwit
- 16 Rotta Natuurwerk
- 17 Over aalscholvers en duizendknoop
- 20 Bijdehand – de bijendans
- 21 - Column Staatsbosbeheer (vuur)goudhaantjes in de Rottemeren - Wintercursus veldbiologie
- 22 Ruimtelijke Ontwikkelingen in de Noordrand
- 28 Mystery Bird

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

Email info@rotta-natuur.nl

Website <https://www.rotta-natuur.nl>

ANBI RSIN-816580662

Iban NL60 TRIO 0254 40 52 23

KvK Haaglanden, nr. 40464998

Natuur- en Vogelwacht Rotta is een zelfstandige natuur- beschermingsvereniging, actief in het Recreatiegebied Rottemeren en de omliggende gemeenten Zuidplas, Lansingerland en de noordrand van Rotterdam. De vereniging heeft ten doel flora en fauna te verbeteren en het (doen) herstellen van verstoringen daar in; het beschermen en in stand houden van groenvoorzieningen en natuurgebieden en het opkomen voor het milieu; het (doen) realiseren en het (doen) in stand houden van ecologische, landschappelijke en recreatieve verbindingzones. De vereniging is opgericht op 9 februari 1982.

Lidmaatschap

Volwassenen min. € 12,50 per jaar

Jeugd (tot 18 jaar) min. € 6,50 per jaar

Donateurs min. € 12,50 per jaar

Bestuur

Voorzitter: Hans Sanders 06 - 40 56 77 69

email: voorzitter@rotta-natuur.nl

Vicevoorzitter: Anneke Zuidervaart 06 - 20 00 17 52

email: anneke.zuidervaart@rotta-natuur.nl

Secretaris: Peter Wienbelt 06 - 51 48 84 75

email: secretaris@rotta-natuur.nl

Penningmeester: Cor van de Lustgraaf 06 - 29 24 27 69

email: penningmeester@rotta-natuur.nl

Ledenbeheer: leden@rotta-natuur.nl

Leden:

Marijke den Oudendammer 06 - 28 51 81 05

Arend Hoogeveen 06 - 83 69 84 50

Henk Starink 06 - 28 54 40 03

Vertrouwenspersoon Natuur- en Vogelwacht Rotta:

Josien Hofs 06 - 12 13 46 83

Verenigingsgebouw Natuurcentrum Trefpunt Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

010-521 63 34 (alleen tijdens openingstijden)

Beheerder: Ad Somers 06 - 39 32 11 13

email: trefpunt@rotta-natuur.nl

Open: donderdag 10.00 - 16.00 uur

zaterdag 12.00 - 16.00 uur

Bij de voorpagina: Het spel van winterse elementen

© Arend Hoogeveen

Verenigingsblad Aves Visum

Redactie: Josien Hofs, Arend Hoogeveen en Hans Soeterbroek

Redactieadres: avesvisum@rotta-natuur.nl

Druk: Editoo Arnhem

Iedereen kan een artikel voor Aves Visum aanbieden, uiterlijk twee weken voor de verspreidingsdatum (in de eerste week van maart, juni, september en december). De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te wijzigen of te weigeren, waar nodig in overleg met de auteur(s). Copyright foto's bij de fotograaf.

ROTTA WERKGROEPEN

Rotta Rangers en Kapoentjes

info Esmeralda Eggen

jeugd@rotta-natuur.nl

Rotta Natuurwerk

Info Rien van der Vorm

natuurwerk@rotta-natuur.nl

Rotta Onderzoek

Info Aria van Ballegoie

onderzoek@rotta-natuur.nl

Trefpunt Vrijwilligers

Info Aria van Ballegoie

trefpunt@rotta-natuur.nl

Rotta Communicatie en Website

Info Birgitte Blom

communicatie@rotta-natuur.nl

Werkgroep Ruimtelijke Ontwikkelingen

info Jaap van Lien

jaapvanlien@rotta-natuur.nl

Projectgroep Oppervlaktewaterkwaliteit Oostland

info Jan Smith of Cees van der Burg

poko@rotta-natuur.nl

Alliantie GroenBlauwe Rotte

Info Arend Hoogeveen

www.alliantiegroenblauwerotte.nl

Ledenexcursies

Info Peter Wienbelt

excursies@rotta-natuur.nl

Rotta Erfvogels en Tuinadvies

Info Henk Starink

advies@rotta-natuur.nl

Van het Bestuur

Wie zitten er eigenlijk **aan de bestuurstafel**? De bestuursvergaderingen zijn openbaar. Naast het zevenkop-pige bestuur schuift stevast een aantal waardevolle Rotta-leden aan. Ad Zomers als Trefpuntbeheerder, Jaap van Lien die zich enorm inzet in en voor 'de Noordrand' (zie zijn verslagen in Aves Visum) en onze Webbeheerder Birgitte Blom met man Kees van Krimpen. Daarnaast nodigen we die werkgroepen uit die niet direct in het bestuur zijn vertegenwoordigd. Recent schoven de POKO watermannen Cees van der Burg en Jan Smith aan.

We hebben een open bestuurstafel, dus je bent van harte welkom om een keer mee te kijken. Zo maak je van dichtbij kennis met wat er allemaal speelt. Verse zuurstof is noodzakelijk en frisse ideeën zijn nodig om onze vereniging gezond en actief te houden. Wellicht kun je daar een bijdrage aan leveren, nu of in de toekomst.

Naast de bestuurstafel zijn onze werkgroepen actief. Een aantal heeft de afgelopen anderhalf jaar door Corona stilgelegen. Een groot deel zoals natuurwerk, de Aves redactie, POKO en Onderzoek draaiden wel door. Fijn dat nu de Rotta Rangers en ledenexcursies inmiddels ook weer zijn opgestart. Nou maar hopen dat we hiermee door kunnen gaan, we zijn nog niet van de Covid-beperkingen af en veiligheid voor ons allen staat voorop.

Tijdens een brainstormsessie van het bestuur op 9 november lagen heel wat 'geeltjes' op tafel. Aanleiding was het IPCC klimaatrapport en de klimaatconferentie in Glasgow. Nederland bungelt op meerdeere lijstjes beschamend onderaan. Er wordt veel gepraat en met cijfers gegoocheld en grote vervuilers worden met fluwelen handschoenen aangepakt. Maar goed, langzaam maar zeker komt ook in Den Haag het besef dat het zo niet langer kan en dat verandering ook kansen biedt.

Terug naar 'de geeltjes'. Een oude slogan is 'een beter milieu begint bij jezelf'. Dus niet wachten op Glasgow of Rutte IV. Wat kunnen we zelf doen? Iedereen kon zijn/haar ideeën op een geeltje schrijven. Ideeën die bij elkaar hoorden hebben we gegroepeerd, zoals voor het Trefpunt, Natuurwerk, enzovoort. In de bestuursvergadering op 14 december lopen we alle ideeën nog eens door en kijken we of, hoe en wanneer we daarmee aan de slag gaan. We gaan jullie, onze leden, hier zeker bij betrekken, wordt vervolgd dus. Heb je zelf een idee, stuur die dan naar secretaris@rotta-natuur.nl

Ook op de bestuurstafel ligt al geruime tijd een voorstel van Staatsbosbeheer voor een nieuwe huurovereenkomst over het Trefpunt. Daarover meer in deze editie, inclusief de uitnodiging voor een Buitengewone Algemene Ledenraadpleging hierover. <<

Peter Wienbelt

Van de Redactie

Deze Aves Visum valt iets later op de mat dan je van ons gewend bent. Daar zijn praktische redenen voor waarmee we je niet willen vermoeien.

We willen je in de eerste plaats wijzen op belangrijk verenigingsnieuws. Door het veranderen van een gebruiksovereenkomst in een huurovereenkomst voor ons Trefpunt, is het van belang dat je de gelegenheid hebt jouw stem te laten horen. Dit is aan tijd gebonden, zoals in het artikel te lezen staat.

We kunnen elkaar nog steeds maar spaarzaam ontmoeten, intussen gaan het leven en de activiteiten in ons werkgebied gelukkig wel gewoon door. Het nieuwe plan voor de Rottemeren brengt heel wat met zich mee, daarover is al eerder bericht. Deze keer de kijk van Erik Rumpff die voor Staatsbosbeheer als projectmanager betrokken is. De rapportages over het natuurwerk en de ontwikkelingen in de Noordrand nemen je weer mee naar buiten, evenals het artikel uit de bijenstal bij het Trefpunt.

Inventarisaties doen we in kleiner gezelschap dan we gewend waren. Maurice van Veen vertelt enthousiast over zijn ervaringen met vogels tellen in ons werkgebied. De column van de boswachter van dienst sluit daar mooi bij aan.

Over wat wijs is op het gebied van maaien en zaaien berichtten we al eerder, ook hier zien we wat we voortschrijdend inzicht noemen, uit de praktijk leren we het meeste. Hoe je zaad 'oogst' en bewaart zodat er geen zaden worden gebruikt die niet in het betreffende gebied thuishoren lees je in het artikel van Mark Roest.

Tenslotte, we hopen binnenkort de redactie weer te vullen, als je belangstelling hebt neem dan gerust contact op, dan bekijken we samen de mogelijkheden. En als je kritiek hebt, een idee voor een artikel of iemand hebt ontmoet die een interessante gesprekspartner zou kunnen zijn, of als je een verhaal hebt maar er tegenop ziet het zelf op te schrijven: aarzel niet om een van ons te vragen.

Rest ons nog je fijne feestdagen te wensen, hopelijk in goede gezondheid, en het allerbeste voor het nieuwe jaar. Ondanks alle onzekerheden die er zullen zijn, Rotta heeft laten zien dat er linksom of rechtsom grote flexibiliteit en inzet is. De natuur kent geen lock down en sluitingstijden. <<

De 'biodynamische' werking van paddenstoelen

Arend Hoogeveen

De kleine grote 'heersers' van de bodem zijn grotendeels onzichtbaar, een volwaardig rijk, een van de oudste op de planeet, geen mensen, geen dieren: het zijn paddenstoelen!

In slechts 20 gram vruchtbare grond zit een kilometer aan schimmeldraden!

Wat algemeen bekend is onder deze naam is eigenlijk slechts het 'topje van de ijsberg'. Onder het vruchtlichaam, het voortplantingsorgaan dat bestaat uit een steel en een hoed met lamellen en sporen, groeit het eigenlijke apparaat, **het mycelium**: een lang en zeer dun netwerk van hyfen (zeer fijne schimmeldraden) dat 'aan de touwtjes trekt' onder de grond, zowel in bossen als in cultuurgrond.

Afhankelijk van het type en de gezondheid van de bodem gaan de hyfen van de paddenstoel een symbiose aan met de aanwezige planten, verbinden zich met hun wortels een zogenaamde mycotrhiza: een uitgebreid netwerk van onderling verbonden schimmeldraden – hoe uitgebreider, hoe gezonder de bodem – die informatie en voedingsstoffen uitwisselen tussen de paddenstoelen en het wortelgedeelte van de planten.

Een soort ondergronds internet, perfect verbonden en capillair (holle schimmeldraden waardoor vloeistof kan stromen). Er is een voortdurende uitwisseling van elementen tussen planten en paddenstoelen: planten ontvangen voedingsstoffen via de schimmeldraden en omgekeerd krijgen de paddenstoelen via de wortels van de planten onder andere suikers uit fotosynthese.

Het vitale systeem van paddenstoelen vervult ook tal van andere functies in het leven van de bodem. Het schiet te hulp bij zieke planten die worden aangevallen door ziektekiemen of parasieten, en omgekeerd, als de zieke plant tekenen van achteruitgang vertoont en afsterft, zetten de paddenstoelen samen met regenwormen, insecten en ander micro-organismen de afbraak van het plantaardige materiaal in gang.

Dit proces van decompositie en humificatie van planten stelt de natuur in staat zichzelf te regenereren in een voortdurende levenscyclus die voorziet in de vorming van nieuwe vruchtbare grond. Het oppervlak van de schimmeldraden maakt het mogelijk de gasuitwisseling boven en onder de bodem op te vangen: hoe groter hun aanwezigheid, hoe groter deze fundamentele activiteit. Ook hier stabiliseert het weefsel van de paddenstoelen de bodem en maakt hem geschikt om doorsijpelend water te filteren.

De aarde telt meer dan 5 miljoen verschillende soorten schimmels, waaronder ook de paddenstoelen vallen, waarvan slechts 1% bekend is. Het totale gewicht van de wereldmassa aan schimmels wordt geschat op 600 miljard ton, ruim een derde van het totale gewicht van alle levende wezens op onze planeet. In slechts 20 gram vruchtbare grond zit een kilometer aan schimmeldraden! <<

UITNODIGING

BUITENGEWONE ALGEMENE LEDENRAADPLEGING

Het bestuur van Natuur- en Vogelwacht Rotta nodigt je van harte uit voor een Buitengewone Algemene Ledenraadpleging over het aangaan van een nieuwe huurovereenkomst met het Recreatieschap Rottemeren voor het Trefpunt. Als gevolg van de huidige Covid-maatregelen vindt deze raadpleging digitaal plaats. Leden die hiervan geen gebruik kunnen maken, worden uitgenodigd hun stem per brief uit te brengen.

Informatiebijeenkomst

Op **donderdag 16 december 2021, 20:00 uur** vindt hierover een digitale informatiebijeenkomst plaats. Het is noodzakelijk dat je je hiervoor aanmeldt, zodat we je tijdig inloggegevens kunnen sturen.

We ontvangen graag, indien mogelijk vooraf, jouw eventuele vragen en opmerkingen zodat we iedereen zo goed mogelijk kunnen informeren. Vragen en aanmelding voor de bijeenkomst kun je sturen naar secretaris@rotta-natuur.nl. Dit kan tot uiterlijk 2 dagen voor de bijeenkomst ofwel 14 december.

Enig agendapunt:

Het bestuur vraagt goedkeuring aan de leden voor het aangaan van de nieuwe huurovereenkomst met het Recreatieschap Rottemeren voor het Trefpunt.

Tijdens deze bijeenkomst zal de werkgroep Toekomst Trefpunt en het bestuur de voorliggende overeenkomst en besluitvorming verder toelichten en de ingezonden vragen beantwoorden. Uiteraard kan je ook tijdens de vergadering vragen stellen en je mening geven.

De nieuwe huurovereenkomst en bijlagen liggen op donderdag 2, 9 en 16 december ter inzage in het Trefpunt of zijn in te zien in overleg met Peter Wienbelt, secretaris.

TOELICHTING EN ACHTERGROND

Op dit moment geldt er nog een gebruiksovereenkomst voor het Trefpunt. Hierin is vastgelegd dat Rotta geen vergoeding betaalt voor het gebruik van het Trefpunt. Deze overeenkomst gold voor een periode van 10 jaar. Deze periode is (reeds lang) verstreken, zodat deze nu per jaar opzegbaar is.

Sedert enkele jaren is nieuwe wetgeving van toepassing. De huidige overeenkomst (bruikleen) is niet langer wettelijk toegestaan. Het Recreatieschap dient een marktconforme huur te rekenen voor het Trefpunt. Reden: voorkoming valse concurrentie met andere, commerciële partijen. Daarnaast was het onze wens om het gebruik van het Trefpunt wederom voor een langere periode vast te leggen: de korte opzegtermijn (1 jaar) van de gebruiksovereenkomst vormt in principe een risico.

In de afgelopen anderhalf jaar hebben we, in goed overleg met Staatsbosbeheer (SBB) naar verschillende alternatieven gekeken: bruikleenovereenkomst (wettelijk niet meer toegestaan), huurovereenkomst en erfpacht, met recht van opstal. In dit proces hebben we ons mede door onze notaris en een jurist laten adviseren. Waarom met SBB? Zij doet de uitvoering namens het Recreatieschap.

De wens vanuit SBB was om een erfpachtovereenkomst, met recht van opstal aan te gaan. We hebben dat weten af te wenden vanwege de voor ons zeer hoge eenmalige overdrachtskosten (overdrachtsbelasting over WOZ waarde, notariële kosten), naast een jaarlijks te betalen erfpachtcanon.

Uiteindelijk zijn we op een huurovereenkomst uitgekomen voor een periode van 10 jaar met een verlenging van 5 jaar. Overeengekomen is een huursom van € 6.500,- per jaar. Hieraan is een onderhoudsschema gekoppeld waarin geregeld is wie voor wat verantwoordelijk is en wie de kosten draagt voor alle zaken in het Trefpunt. In de huidige gebruiksovereenkomst waren alle (onderhouds-) kosten voor Rotta. In de nieuwe overeenkomst komen vooral grote uitgaven voor rekening van het Recreatieschap. Tegelijkertijd is er een vergoeding voor ons natuurwerk afgesproken van € 3.000,- in geld en € 2.000,- te besteden aan materiaal. Daar staat tegenover dat we een solide huurovereenkomst hebben én de zekerheid dat we voor ten minste 15 jaar ons Trefpunt kunnen blijven gebruiken.

We zijn een actieve, groeiende vereniging en financieel gezond. Het bestuur is er van overtuigd dat we dit, ook met de kosten voor deze huurovereenkomst, kunnen en zullen blijven. Daarom stellen we van harte voor om akkoord te gaan met het aangaan van deze huurovereenkomst.

Als je geen gebruik maakt van de digitale mogelijkheid om je stem via de link in de Nieuwsfits uit te brengen, dan kun je je stem ook schriftelijk uitbrengen. Laat weten of je voor of tegen dit voorstel bent. Stuur een (brief)kaart met jouw stem uiterlijk 31 december a.s. naar: Peter Wienbelt, p/a Trefpunt, Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek.

Tot slot: De tijdelijke werkgroep *Toekomst Trefpunt* heeft zich afgelopen anderhalf jaar intensief met dit onderwerp bezig gehouden. De groep bestaat uit Ad Somers, Hans Sanders, Cor van de Lustgraaf, Marcel Heikens en Peter Wienbelt. Op de achtergrond heeft André Gouw meegewerkt aan het onderhoudsschema voor Trefpunt en hebben Aria van Ballegoie en Rien van de Vorm een bijdrage geleverd aan het overzicht van onze natuurwerkzaamheden. Het bestuur bedankt allen voor hun inzet.

Namens het bestuur en de werkgroep,
Peter Wienbelt, secretaris

Het tuinhuis bij Natuurcentrum Trefpunt Rotta in volle glorie © Arend Hoogeveen

zo leuk is vogels tellen

Mijn eerste broedvogelmonitoring Bleiswijkse Zoom

Als ventje van tien jaar oud ging ik al op excursie met de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. Alles had mijn interesse, planten, libellen, loopkevers, grofwild en vogels. De afgelopen jaren heeft het vogels kijken bij mij letterlijk een vlucht genomen. Dit komt voornamelijk door de schitterende vogelrijke omgeving waarin we wonen. Een rondje 'Rotta-gebied' levert al snel meer dan 50 vogelsoorten op.

In het dagelijks leven ben ik onderzoeker celbiologie bij veredelingsbedrijf Antura in Bleiswijk en volgde al een tijdje het onderzoek dat bij Sovon wordt uitgevoerd. Het deed me besluiten om in 2021 te starten met de broedvogelmonitoring (BMP) voor de Bleiswijkse Zoom Noord, het gebied tussen de Retraiterie en Meerenbos, dat zo'n 80 hectare beslaat. Voordat ik begon heb ik contact gezocht met Rien van der Vorm die dit gebied uitgebreid heeft geïnventariseerd in de jaren '80 en '90. De rondgang met Rien was heel nuttig en hij gaf alvast de nodige tips.

Tellen en invoeren

Vroeger ging dat met pen en papier en werd alle data aan het eind van het broedseizoen handmatig per soort geclusterd. Tegenwoordig heb je daar de handige Sovon-app *Avimap* voor die aan het eind ook nog alles voor je clustert.

In 2019 is het gehele Rotta-gebied nog geïnventariseerd door Garry

Houtduiven in baltsvlucht die luid met hun vleugels slaan op een stille ochtend in je eigen gebied is heerlijk om mee te maken!

Bakker en André Baerdemaeker van Bureau Stadsnatuur in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Na me te hebben aangemeld bij Sovon als vrijwilliger was het 14 maart tijd voor de eerste ronde samen met Dick Hoek, die me de fijne kneepjes heeft bijgebracht.

Ieder moment van de dag zijn andere vogels actief om aan soortgenoten aan te geven wat hun territorium is. De telling start een half uur voor zonsopkomst omdat de meeste vogels actief zijn rond die tijd van de dag. Een BMP-ronde doe je voor een

groot gedeelte op gehoor en natuurlijk door veel om je heen te kijken.

Iedereen kan wel enthousiast worden bij het horen en zien van winterkoningen, roodborsten en zanglijsters, maar door het inventariseren kreeg ik interesse in het gedrag van zwarte kraaien en houtduiven, soorten die normaal niet zoveel aandacht van me krijgen. Zwarte kraaien die slepen met takken en werken aan hun nest vormen al een mooie aanwijzing voor broedgedrag, otewel een hoge broedcode. Houtduiven in baltsvlucht die luid met hun vleugels slaan op een stille ochtend in je eigen gebied is heerlijk om mee te maken!

De exacte broedcode kiezen bij een activiteit is wel even wennen. Een zingende tjiftjaf is makkelijk, maar wanneer zijn twee vogels een paar en hebben ze een waarschijnlijke nestplaats? Wat doe je met een overvliegende roepende koekoek? Het was in het begin wel even wennen.

Door te gaan inventariseren krijg je wel het gevoel van voorjaar omdat je alle verschillende vogelsoorten in de loop van de tijd binnen ziet komen. In maart waren het onze wintervogels die hoorde baltsen zoals de boomkruipers, grote bonte spechten, merels en mezen. Maar vanaf april komen daar ineens fitis, rietzanger en blauwborst bij. En weer een maand later hoor je in het struweel langs de Rotte ook spotvogel, braamsluiper en tuinfluiter. Je wordt je ineens meer bewust van de enorme afstanden die deze zangvogeltjes tweemaal per jaar afleggen.

Overvliegende koekoek
© Maurice van Veen

Zeldzaamheden

Je kunt zomaar iets zeldzaams tegenkomen. Op een ochtend waren er al een paar baltsende spotvogels gehoord. Het regende op dat moment en ik was aan het schuilen op het terras van Meerenbos. Om de tijd wat te doden beluisterde ik op mijn telefoon het geluid van van de orpheus-spotvogel want die werd in die periode meer in Nederland aangetroffen. Het is de zuidelijke variant van onze spotvogel en zijn zang is net iets anders. Ik dacht nog "dat moet toch hier ook kunnen!".

En wat bleek, 100 meter verderop zat er een te zingen! Snel een opname gemaakt en gedeeld met Garry Bakker die direct kwam kijken. Het was er echt een, en wel de eerste voor ons Rotta-gebied. Gelukkig bleef de orpheus-spotvogel meer dan een week op dezelfde locatie en hebben er veel mensen van kunnen genieten.

Tijdens het BMP wordt tweewekelijks het gehele gebied geïnventariseerd, waarbij ik mijn gebied eerst te voet

Orpheusspotvogel © Chris van Rijswijk

doorkruis langs de kanovijver en daarna op de fiets de buitenring langs de rand van van de bebouwde kom van Bleiswijk en langs de Rotte. Daar ben je al snel een paar uur mee bezig en dan duurt het soms best wel lang voordat de temperatuur wat behaaglijker wordt.

De bebouwing rondom het Meerenbos bleek een leuke hotspot voor soorten die ik alleen daar zag, zoals de ringmussen. De exacte aantallen waren moeilijk te schatten en soms leken ze er helemaal niet te zitten, terwijl ze zeker op deze locatie broeden.

Gedurende het seizoen zie je broedcodes veranderen. Waar eerst alleen zingende koolmezen worden waargenomen, zie je wat later de ouders met voedsel in de snavel rondvliegen en weer later zie je de jongen ineens in de struiken zitten. Bij het zien van voedseltransport en jongen weet je zeker dat het een geslaagd seizoen is voor die vogelsoort.

Wat nu mooi is dat de afgelopen decennia al veel data zijn verzameld over broedvogels in ons Rotta-gebied en dat je trends kunt gaan waarne-

men. Waar we vroeger broedende wielewaal en zomertortel hadden, zijn deze tegenwoordig volledig verdwenen uit ons gebied. Daartegenover zie je dat de grote bonte specht, rietzanger en krakeend toenemen en dat er nieuwkomers zijn zoals de halsbandparkiet en de Cetti's zanger. Belangrijk werk dus.

Doe mee!

Als je vogelen leuk vindt en je kunt de algemeen voorkomende zangvogels op geluid herkennen, dan kan ik je aanraden om ook eens een inventarisatie op te pakken. Loop gerust een keer mee met de vele BMP-ers die Rotta rijk is. Als je eenmaal de smaak te pakken hebt, is het een erg leuke aanvulling op je hobby!

Meer informatie over BMP is te vinden op [Broedvogelmonitoring\(BMP\)|Sovon.nl](http://Broedvogelmonitoring(BMP)|Sovon.nl) of informeer bij Aria van Ballegoie van Rotta (onderzoek@rotta-natuur.nl) voor meer informatie. <<

Een Rotta-lid verhaalt over een persoonlijke ervaring in de natuur en wat dat bij hem of haar heeft losgemaakt. De fakkel wordt steeds aan een ander lid overgedragen die ons in de volgende Aves Visum zijn of haar (natuur) roerselen mee laat beleven.

DE FAKKEL

Ale Algra aan het woord . . .

Even mezelf voorstellen: ik ben Ale Algra en na mijn pensioen op de donderdagochtenden gaan werken als vrijwilliger bij Rotta natuurwerk. Ik vind het heerlijk om met mijn handen bezig te zijn, nadat ik mijn hele arbeidzame leven met mijn hoofd bezig ben geweest als klinisch epidemioloog op het terrein van de vasculaire neurologie (beroertes) in het UMC Utrecht.

Van jongs af aan ben ik graag en veel buiten geweest. Ik ben geboren in Nieuw-Amsterdam, een veenkolonie in Zuidoost Drenthe. We woonden bij een kanaal – typisch voor een veenkolonie natuurlijk – en daar viste ik met andere jongetjes vaak. We vingden af en toe een paling – die had je toen nog...

Met een vriendje van de boerderij schepten we met een emmer water uit de sloot en bekeken onze vangst: stekelbaarsjes, kikkers, dikkopjes, zwarte torren, waterspinnen. Allemaal beestjes vangen zoals Jan Wolkers dat ook beschreef over zijn jongenstijd. Achteraf denk ik daar twee dingen over: het barstte van de dier-tjes en het water was schoon (~1960), maar de beestjes stierven wel een onplezierige dood – ik zou er nu veel zuiniger op zijn. Een herinnering van het veld bij de boerderij was ook het heerlijke gekwinkeleer van de leeuweriken. Nog steeds als ik leeuweriken hoor jubelen denk ik terug aan dat veld.

Maar het meeste leerde ik over de natuur tijdens onze jaarlijkse vakanties op Vlieland.

Opvoeding met de natuur kregen we als kinderen thuis mee van onze ouders, met name van mijn moeder die vroeger lid was van de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie). Dat gebeurde vooral tijdens wandelingen op zondagmiddagen waarbij we werden onderwezen in planten en dieren.

Maar het meeste leerde ik over de natuur tijdens onze jaarlijkse vakanties op Vlieland. Daar werden wekelijkse speurtochten georganiseerd. De tochten leidden je langs allerlei bordjes met namen erop van bomen, bloemen, vogels, schelpen, maar ook met wetenswaardigheden over de geschiedenis van het eiland. En het spannende was dat je na zo'n tien bordjes bij een controlepost kwam

waar je werd overhoord. Of je nog wel wist dat een rolklaver een rolklaver was, of een zonnedauw (ja die had je daar toen en nog steeds denk ik).

Je score werd afgetekend op je speurtochtkaart. En dan op naar de volgende post met schelpen zoals nonnetjes, zaagjes, wulken en wat je al niet meer had. Het meest spannende was de uitslag aan het eind van de dag – wie de meeste punten had gescoord kreeg een prijs. Zo won ik mijn eerste bloemengids.

Een belangrijke herinnering aan Vlieland is weer een geluid: dat van de 'bonte pieten' – scholeksters – die op het wad aan het foerageren waren. In Drenthe zag en hoorde je ze in die tijd nog niet.

Mijn eerste gewonnen vogelgids

Later werden het fietsvakanties, in Polen (toen nog achter het ijzeren gordijn), Zuid-Engeland en in Frankrijk langs de Loire. Nog later zijn we langeafstandswandelpaden gaan lopen. Eerst in de Pyreneeën, later op Corsica en nog later grote delen van de GR5 in de Franse Alpen. Reizen per fiets, maar vooral ook te voet, maakt dat je veel natuur ziet onderweg.

Ik denk dat het goed is dat kinderen jong vertrouwd worden gemaakt met al het moois en de variatie van de natuur. Dat draagt bij aan het inzicht dat je er verantwoord mee moet omgaan. Door die inspiratie hebben wij al zo'n tien jaar geleden besloten zonnepanelen op ons huis te laten plaatsen.

Meer recent hebben we ons huis zo goed mogelijk geïsoleerd. En voor de tuin vroegen we eerder dit jaar advies aan Henk Starink om die vogel- en insectvriendelijk in te richten. Op zijn advies lieten we de hederhaag voor het huis doorgroeien zodat hij in bloei kwam en nu, in september, zoemt de haag van alle insecten!

Ik geef de fakkel door aan . . . wie wil spontaan de fakkel overnemen? <<

Ik denk dat al dat struinen over Vlieland met die speurtochten het fundament heeft gelegd voor mijn belangstelling voor de natuur. En niet alleen belangstelling, ook respect. In mijn studententijd vertaalde zich dat in het mee leiding geven aan milieukampen voor middelbare scholieren op Terschelling. We discussieerden midden zeventiger jaren met de scholieren over het rapport van de Club van Rome dat toen net verschenen was.

Een buitenmens ben ik steeds gebleven, ook na mijn studietijd. Dat was vooral in weekenden en vakanties mogelijk. Veel waren mijn vrouw Margriet Huisman en ik in Friesland om er te zeilen met zestienkwadraten of later in de valkenklasse. Zo leerden we de watervogels observeren en waarderen.

Een fragment uit de zoemende hederahaag © Ale Algra

Sneeuwwit,
maagdelijk
ongerept
sereen
smetteloos
onverstoord
verstild
rustgevend
vredig
ontspannend
koude tenen!

AHNADIJ

Rotterdams succes met gebiedseigen zaad

De vraag naar bloemrijke zaadmengsels neemt enorm toe. Maar niet elk zaadmengsel is ook nuttig. De Rotterdamse ervaring is dat door het gebruik van regionaal verzamelde natuurzaden een vegetatie ontstaat die het beste aansluit op de lokale omstandigheid. Ook geeft een dergelijk natuurzadenmengsel een hoge meerwaarde voor insecten, want de planten uit dit zaad zijn bio-actiever, zij worden simpelweg beter bestoven omdat de regionale insecten erop zijn aangepast. Bij het verzamelen van regionale natuurzaden komt evenwel veel kijken. Wat is hiervoor nodig en hoe pak je het aan? In Rotterdam is hier al meer dan dertig jaar ervaring mee.

Landschapsonderhoud Rotterdam is opgericht in 1988 en houdt zich, samen met de gemeente Rotterdam, bezig met het realiseren en ecologisch onderhouden van bloemrijke openbare ruimtes en het vergroten van de (insecten)biodiversiteit. Dit doen we onder andere door het toepassen van gebiedseigen natuurzaden bij herinrichtingen van deze openbare ruimtes. Deze jarenlange samenwerking heeft geleid tot een toenemend aantal bloemrijke bermen en parken in Rotterdam en een hoop kennis en kunde over insecten, het verzamelen van plantenzaden, het samenstellen van zaadmengsels en de specifieke eigenschappen van de toegepaste plantensoorten. De zaden zijn daarbij ván Rotterdam en dienen enkel vóór de stad Rotterdam.

Landschapsonderhoud Rotterdam inventariseert, oogst, droogt, schoont, slaat zaden op en maakt er mengsels mee. Bij de inventarisaties wordt gekeken naar gezonde bronpopulaties van voldoende grootte die tot optimale

zaadrijping kunnen komen. Soms wordt het maaibeheer daarop aangepast. Zonder inventarisatie van het zaadzettingsproces bestaat het risico dat er bloemen met

De Esch

Natuurpark De Esch karakteriseert zich door een groot, slecht toegankelijk binnenterrein en een goed toegankelijke buitenring. Het park is ontstaan nadat de hier opgeslagen baggerspecie uit de maas is afgedekt met een dikke leeflaag van matig voedselrijke klei. Het gebied wordt sinds 1988 ons beheerd. Door selectief en gefaseerd maaibeheer is het binnenterrein een oase aan diversiteit. De buitenring is door gerichte inzaaiing van diverse natuurzaden een lust voor het oog en een fijne plek voor veel insecten.

Het Ommoordse veld

Dit park is feitelijk ontstaan door het intact laten van de verkavelingsstructuur bij de woningbouw van Ommoord. Er zijn boomsingels aangeplant wat een intiemer karakter geeft. Binnen deze boomsingels zijn twee vochtige natuurvelden aangelegd door maaisel uit een ander vergelijkbaar gebied hier te zaaien. Dit heeft een verbluffend effect gehad. Rietorchis (*Dactylorhiza praetermissa*), Grote ratelaar (*Rhinanthus augustifolius*), Gevleugeld hertshooi (*Hypericum tetrapterum*) en Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), bij duizenden! De natuurlijke oevers rond dit deel van het park zijn met ons mengsel voor "oevers en natte ruigte" ingezaaid en grote delen van de bermen met ons mengsel voor "grasland op vochthoudende matig voedselrijke bodem". Door selectief en gefaseerd maai-beheer wordt dit in stand gehouden.

Het Rietveldpark

Bij het tot stand komen van het Rietveldpark, het grote middengebied van VINEX-locatie Nesselande, werd een brug gebruikt die te laag bleek om met een tractor te passeren. Het noordelijk deel kreeg Landschapsonderhoud Rotterdam daarom in beheer. Alle gradiënten zijn benut door het toepassen van meerdere natuurzaadmengsels: van natuurlijke oevers, vochtig hooiland tot het talud van het verhoogde en drogere middenpad.

onrijpe zaden of lege zaadhoofdjes geoogst worden. Veel soorten worden middels handpluk geoogst. Dat geeft de mogelijkheid om enkel rijpe zaden te oogsten, terwijl de rest nog kan rijpen. Wanneer een soort dominant aanwezig is en homogeen af rijpt, verdient machinaal oogsten de voorkeur. Niet alle zaden van een plant of populatie worden geoogst. Zeker als de bronpopulatie kleiner is dan 50 exemplaren wordt per plant maar een deel van de beschikbare zaden geoogst.

Om de zaden te kunnen bewaren, worden ze gedroogd op een goed geventileerde plek, ook als ze ogenschijnlijk droog zijn. Dat geeft ook de mogelijkheid aan per ongeluk mee geoogste insecten en spinnen om te ontsnappen. Eenmaal gedroogd, worden ze geschoond door plantenresten uit het zaadmateriaal te zeven, waarna de zaden klaar zijn voor opslag in een droge, donkere en koele ruimte.

Met de opgeslagen zaden worden zeven zaadmengsels gemaakt, elk bestaande uit ongeveer twintig plantensoorten en elk geschikt voor een ander type bodem. De range

loopt van "nat voedselarm" via "vochthoudend voedselrijk" naar "droog voedselarm" Enkele soorten worden in meerdere mengsels toegepast omdat ze een brede groeiplaatsrange hebben. Dat zijn bijvoorbeeld Blaassilene (*Silene vulgaris*) en Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*) die beide in wel vier mengsels gaan. De zaadmengsels worden alleen in Rotterdam uitgezaaid.

Er is in de loop der jaren wel eens wat minder goed gelukt, maar over het algemeen is het een succesverhaal. Mooie voorbeelden genoeg dus, het volgende is slechts een losse greep op basis van ouderdom, geografische spreiding en bodemtype. Het zijn inmiddels parels van het beheer door Landschapsonderhoud Rotterdam.

Dit artikel is eerder verschenen in het FLORON-tijdschrift Planten, nr 15 juli 2021. Overname uiteraard met toestemming van de planten-redactie en de auteur.<<

Een bezoek aan Stichting Landschapsonderhoud was beslist de moeite waard. Het is interessant om te zien hoe dat gaat met het prepareren van zaden voor de opslag bij Biodivers in Oudewater omdat de omstandigheden daar gunstig zijn. De Stichting beheert behalve het Rietveldpark en het Ommoordseveld meer stukken in ons werkgebied, bijvoorbeeld in Zevenkamp. In de Eendragtspolder wordt zaad van de echte koekoeksbloem verzameld. Het verzamelen gebeurt handmatig of met licht materiaal. Zo gebruikt men voor het aftoppen van zaad van planten die aaneengesloten staan een apparaat dat in Azië wordt gebruikt voor de theepluk. De Stichting beperkt zich overigens niet tot Rotterdam. Ze zijn gespecialiseerd in het goeddeels handmatig beheer van kwetsbare gebieden zoals bloemrijke hooilanden, onder andere in de Krimpenerwaard. Het maaien vindt plaats met lichte machines om de bodem niet nodeloos te belasten.

Rotta natuurwerk

Rien van der Vorm

Ieder jaar eind oktober, bij de overgang van het zomer naar het winterwerk kijken we gezamenlijk terug op het afgelopen seizoen en vooruit naar het nieuwe, in dit geval het winterwerk. Ook dit jaar zijn er geen ongelukken gebeurd en de hoeveelheid gebruikte pleisters was beperkt.

Omdat we in de winter vooral gaan zagen, hebben we de veiligheidsvoorschriften nog een keer na. Ook heeft de natuurwerkploeg besproken wat er beter zou kunnen bij het beheer. Vooral het maaibeheer moet geregeld bijgesteld worden, de praktijk is altijd weerbarstiger dan je in de planning hebt bedacht!

Wiebertjes en Koornmolengat

Alle hooilandjes zijn 2 maal gemaaid volgens het zogenaamde sinusbeheer, dit wil zeggen gefaseerd. Ook de natuurridders zijn op ons verzoek op deze wijze gemaaid door de aannemer, bij iedere maaibeurt blijft een derde deel staan, vooral in de winter belangrijk als leefgebied voor veel dieren. In het Koornmolengat zijn enkele stukjes moeras die in de loop der jaren zijn dichtgegroeid met bomen weer open gemaakt, en worden vanaf nu ook weer gemaaid.

Bleiswijkse fles

Bij de aanleg van dit deelgebied zijn er zogenaamde wadi's gegraven: lange greppels waar in natte tijden water wordt opgevangen. Als beheer is gekozen om 1 maal in de drie jaar het riet te maaien, in de praktijk groeit de boel dicht met boomopslag. Dus voor het maaien worden alle bomen er met een kraan uitgetrokken. Dit vinden wij toch wat bezwaarlijk en op ons verzoek heeft Staatsbosbeheer het beheer aangepast. De ten westen van het fietspad gelegen greppels gaat Rotta als hakhout beheren, de oostelijke blijven als rietland in beheer bij Staatsbosbeheer. Ondanks alle overleg ging het helaas al direct fout dit najaar, de greppel die wij deze winter zouden gaan hakken, bleek bij controle al leeg getrokken door de aannemer.

Nessepolder

De Nessepolder ligt hoger dan de omgeving, want hij is nooit uitgeveend zoals wel is gebeurd in het omringend landschap. De venige ondergrond is te vergelijken met het Koornmolengat. In de westoever van de 20 jaar geleden gegraven Karremanplas ontstaat nu een veenmos landschap met inderdaad veenmossen en koningsvaren. Ook verschillende soorten bomen groeien spontaan op.

Maar om te voorkomen dat bramen en bomen alles overwoekeren maaien we hier dus. De afgelopen jaren één maal per jaar, maar dat is duidelijk te weinig, in overleg is besloten om dit enkele jaren te verhogen tot 3 maal per jaar. Als de bramen onder controle zijn gaat de frequentie terug naar 2 maal. Overigens blijft er wel wat braamstruweel staan, ook bramen zijn belangrijk voor de diversiteit.

Park de Polder

In Park de Polder is in de loop der jaren, aansluitend op het door ons beheerde bosje, een stukje waterrijke natuur ontstaan. In deze omgeving wordt de komende jaren de nieuwe woonwijk Wilderszijde gebouwd en door de niet aflatende energie van Jaap heeft de gemeente Lansingerland dit gebiedje van enkele hectares bestemd als natuurgebied, het eerste in Lansingerland! Jaap en zijn kompanen zijn al druk doende om het droge deel ecologisch te beheren, dus gefaseerd maaien. Komende winter gaan we daar een gedeelte van de knotwilgen en de randen van enkele bosjes bewerken. <<

Koningsvaren

Koningsvaren, *Osmunda regalis*, is een grote en opvallende varensortetelen. De bladeren die uit de stamvormige wortelstok te voorschijn komen kunnen 2 soms bijna tot 3 meter groot worden. Duidelijk te onderscheiden aan de bladeren zijn de gedeelten waaraan de sporen gevormd worden. Ze vormen als het ware een bruine eidelingsse pluim aan de bladveer.

Nog meer dan bij andere varens vallen de jonge bladeren op die nog lang, in de vorm van een vioolkrul, uitrollen. De jonge bladkrullen zijn met een fijnmazig net van kaneelkleurige haren bezet. Deze vallen snel af. De buitenste bladeren zijn vegetatief, groot, maar meestal wat kleiner dan de binnenste. Deze enorme, dubbel geveerde, bladeren dragen zijassen van wel 50 cm, zijn lichtgroen en dubbel geveerd. Binnenin ontstaan bladeren die de sporendragende takken vormen.

Koningsvaren staat op de lijst van beschermde planten, niet alleen omdat deze steeds zeldzamer voorkomt. De plant kreeg de beschermde status, omdat hij in zijn voortbestaan werd bedreigd door het verzamelen van rhizoom materiaal als substraat voor orchideeën opkweek.

Over aalscholvers en Japanse duizendknoop ...

Josien Hof's

Nadat we afgelopen zomer ineens werden geconfronteerd met horror verhalen over het Jakobskruiskruid moet dezer dagen de aalscholver het ontgelden. En dan zijn er nog de plaagsoorten als de eikenprocessierups, de Japanse duizendknoop en uiteraard ratten in soorten en maten. Om over de wolf nog maar te zwijgen. Wat opvalt is dat de overlast vrijwel altijd een gevolg is van menselijk ingrijpen of gedrag.

Japankenner en liefhebber Philipp von Siebold die in 1849 de Japanse duizendknoop als sierplant naar Nederland bracht, zou zich echt wel bedacht hebben als hij geweten had wat hij ermee aanrichtte. De muskusrat is vast niet uit zichzelf de oceanen overgezwommen. Wat is natuurlijk evenwicht? Die vraag is bijna niet meer te beantwoorden, omdat bijna alle uitwassen een gevolg zijn van menselijk handelen.

Bedreigen aalscholvers de visstand?

Aalscholvers zijn viseters die zich uiteraard niet beperken tot natuurlijke wateren, zoals elke viskweker kan weten. Hoe komt het dan dat men zich dat pas realiseert als een plas is aangelegd en er vis is uitgezet voor de sportvisserij. En dan moeten er, zoals in Drenthe nog onlangs, aalscholvers afgeschoten worden om een hobby mogelijk te maken. Dat mag op zijn minst een wonderlijke redenering heten. Feit is dat kunstmatig aangelegde visvijvers met uitgezette vis een snackbar vormen voor de viseters. De visserijcommissie van het Europese parlement wil nu eensgezind van de beschermde status van de aalscholver af, omdat een deel van de beroepsvisserij de concurrentie met de natuur niet langer aan lijkt te kunnen. Daarbij worden in elk geval door een Nederlandse vertegenwoordiger alarmistische verhalen opgedist: de hoeveelheid vis die de 10.000 aalscholvers uit het IJsselmeer opduiken werd gemakshalve bijna verdubbeld van 5.000 tot 9.000 kilo per dag. Het verhaal over het verdwijnen van vissoorten kan naar het rijk der fabelen verwezen worden, en de beroepsvisserij, die overigens in het ondiepe IJsselmeer niet meer zo actief is, vangt andere vissoorten dan die bij de aalscholver favoriet is.

Gehaaide vissers! © Arend Hoogeveen

Dat aalscholvers de visstand zeker op kleinere plassen flink beïnvloeden is duidelijk, maar draconische maatregelen lijken absoluut niet nodig. Vissen in kleine vrij ondiepe plassen met harde beschoeiing hebben inderdaad geen schijn van kans, want er is geen plek om zich te verschuilen. Natuurvriendelijke oevers bieden die kans

wel. Er zijn overigens ook ervaringen dat na een uitbundige uitbreiding van de aantallen aalscholvers het bestand zich stabiliseert of zelfs wat inkrimpt, zoals in België het geval is. De aalscholvers in het Koornmolengat en de Akerdijkse Plassen hebben daar hun eigen domein, de aantallen schommelen enigszins. Het is te hopen dat zij met rust gelaten worden.

Hoop voor (strijd tegen) Japanse duizendknoop

Er lijkt ook goed nieuws te zijn. Na de import van de woekerende Japanse duizendknoop volgt de import van een Japanse bladvlo, die de plant tot aanvaardbare proporties zou weten te beperken. Want waarom is de Japanse duizendknoop in Japan geen probleem en bij ons wel? Nature Today meldde dat bij een zoektocht naar de 'roots' van de Japanse duizendknoop in Japan, ontdekt werd dat een bepaalde bladvlo en sommige schimmels er voor zorgen dat de struik zich niet te veel uitbreidt en geen schade veroorzaakt.

Japanse duizendknoop

Er werden maar liefst 180 geleedpotigen en 40 schimmels gevonden die de plant aanvallen. Het meeste succes lijkt behaald te kunnen worden met de bladvlo *Aphalara itadori* en de schimmel *Mycosphaerella polygoni-cuspidati*. De bladvlo blijkt het ook in ons klimaat goed te doen, en kleinschalige projecten in Nederland zijn volgens onderzoekers van de Universiteit Wageningen positief. Deze bladvlo zou niet schadelijk zijn voor andere planten en inheemse insecten, dus de redding lijkt nabij. <<

Josien Hofs

In gesprek met Erik Rumpff Projectmanager Staatsbosbeheer

Erik Rumpff komen we op onze wandelingen door het Rotterengebied niet als boswachter tegen, zijn bemoeienis er mee speelt zich meer achter de schermen af, maar is niet minder van belang. Het gebied kent hij als zijn broekzak, want hij is er al bijna 20 jaar in verschillende rollen actief.

Zo was hij projectleider van de herinrichting van de Eendragtspolder, destijds nog in dienst van de Groenservice Zuid-Holland (GZH). Hij vertelt: "Dat was een project waar bij elke stap er weer een element bij kwam. We begonnen met het aanleggen van een recreatiegebied, daarna moest het gebied ontwikkeld worden tot waterberging voor Rotterdam en Zuidplas, er kwamen meerdere recreatiedoelen en al werkende kwam daar ook nog het plan voor de roeibaan bij".

Wie beslist eigenlijk wat?

Nu ligt er het Ontwikkelplan voor Landschapspark Rottemeren, dat het hele stuk van af de dam in Rotterdam tot de oorsprong van de Rotte net benoorden de A12 omvat. Erik geeft aan hoe ingewikkeld dat is. "Er moeten zo veel belangen meegenomen worden, recreatie voor uiteenlopende groepen, bedrijvigheid, landbouw, bewoners, en niet in de laatste plaats natuurwaarden. Je hebt daarbij met heel veel partijen te maken: in de eerste plaats het Recreatieschap Rottemeren dat voor de drie deelnemende gemeentes het beheer heeft. Daar ligt uiteindelijk de beslissingsbevoegdheid over alle ingrepen. Je hebt te maken met drie gemeenten, Rotterdam, Zuidplas en Lansingerland. Het Hoogheemraadschap heeft er verantwoordelijkheden, en de provincie heeft zich weliswaar uit het schap teruggetrokken, maar is nog altijd betrokken

bij het gebied. En dan zijn er belangengroepen, zoals bewoners, recreanten, ondernemers en natuurlijk Rotta, waarmee een uitstekende samenwerking is ontstaan."

Wat is dan de taak van Staatsbosbeheer?

"Staatsbosbeheer beheert het gebied in opdracht van het Recreatieschap Rottemeren. Dat betekent dat de kaders door het bestuur van het schap worden bepaald, en dat voor ingrijpende veranderingen uiteindelijk niet Staatsbosbeheer maar het Recreatieschap verantwoordelijk is. Er ligt nu een nieuw ontwikkelplan, maar daarmee ligt niet alles vast. Bij de uitvoering moeten er nog steeds keuzes gemaakt worden en belangen afgewogen. We moeten nu gaan bepalen welke projecten worden uitgevoerd en in welke volgorde. Dat wordt vastgelegd in een ontwikkelagenda. Daarbij speelt de financiële kant uiteraard een rol, er is domweg niet overal geld voor.

Voor het Bentwoud geldt weer een andere constructie, dat ligt buiten het recreatieschap en is deels eigendom van SBB en deels van de provincie."

Het gebied rond het recreatiegebied wordt steeds verder bebouwd, de natuur is versnipperd terwijl ecologische verbindingen voor flora en fauna wezenlijk belangrijk zijn. Hoe kijken jullie daarnaar?

“Dat is inderdaad iets wat veel aandacht vraagt. Het gebied wordt steeds drukker met steeds meer recreatievormen, die weleens met elkaar in conflict komen. De natuur krijgt meer aandacht, maar minder ruimte. Dit vraagt om zonering en, helaas, meer regels.

In het plan hebben we zogenoemde groen-blauwe ribben, die de woongebieden moeten verbinden met het groen. Het zijn natuurlijke uitlopers vanaf de Rotte. Ook kijken we nu hoe de verbinding tussen het Rottemerengebied en de Groenzoom gestalte moet hebben, en dat weer richting Delfland. De herinrichting van het Hoekse Park en de plannen voor de Merenweg zijn daar onderdeel van.”

Wat is de rol van het publiek?

“Je hebt uiteraard de bewoners, die direct in of vlakbij het gebied wonen. Zij volgen ons nauwgezet, en geven meldingen door van dingen die fout lijken te gaan. Daar doen we ons voordeel mee, bijvoorbeeld als het gaat om overlast of afvaldumpingen. Er zijn ook veel hondenbezitters, die hun viervoeter uitlaten in het gebied. Zij zijn vaak in het gebied en letten goed op dat er geen vervelende dingen gebeuren.

Maar het hondenuitlaten gaat helaas soms niet zonder schade aan de natuur, bijvoorbeeld aan de broedvogelstand. Individuele hondenbezitters weten vaak niet welke verstoring ze veroorzaken door hun hond door het riet te laten rennen. Voor het afsluiten van een broedgebied in het broedseizoen is dan wel begrip, maar een aanlijnplicht stuit op veel weerstand. Daarom hebben we bewonersavonden belegd om onze kant van het verhaal uit te leggen en te luisteren naar hun verhalen en ideeën. Er

wordt regelmatig geklaagd over de hondenuitlaatservices, misschien kan door het uitgeven van vergunningen de overlast binnen de perken gehouden worden.”

Welke andere partijen roeren zich vooral?

“Op het gebied van recreatie zie je bijvoorbeeld gedoe tussen wielrenners en de andere weggebruikers die niet zo van de snelheid zijn. We scheiden zo veel mogelijk de paden, zodat MTB-ers, wielrenners en wandelaars elkaar niet in de weg zitten. We hebben een speciale snelfietsroute ingesteld omdat er veel klachten waren over de drukte op de Rottekades. Het doel is om mensen bewust te maken van de omgeving waarin gerecreëerd wordt. Als mensen in de gaten krijgen dat ze wellicht verstorend bezig zijn, gaan ze er anders mee om. Het punt is, iedereen waant zich eigenaar van het gebied.”

Je gebruikt woorden als landschapspijn en eigenaarschap, ik zelf zie het gebied ook als 'mijn achtertuin', en ik weet dat veel mensen daar zo over denken. Wat betekent dat voor jullie?

“Mensen vinden het erg als 'hun' gebied verandert. Het wordt steeds drukker in dit deel van de Randstad. Daardoor komen er meer recreanten en moeten er maatregelen genomen worden om dit in goede banen te leiden. Het is logisch dat niet iedereen het ermee eens is, maar we zullen allemaal een beetje moeten inschikken. Het is natuurlijk prima dat mensen betrokken zijn, maar er zijn nu eenmaal dingen waar je geen zeggenschap over hebt. Wat wel belangrijk is, is dat we proberen in een zo vroeg mogelijk stadium alle partijen die het gebied gebruiken te betrekken in de gedachtenvorming. Als er al een

Bijdehand!

vastgestelde visie ligt, moeten we daarvan uitgaan. Maar niet iedereen kan zijn zin krijgen, daarvoor lopen de belangen te veel uiteen. Uiteindelijk zal het bestuur, de democratisch gekozen volksvertegenwoordiging, het besluit nemen.”

Hoe zit het met de landbouw in het gebied?

“Met boeren wordt bekeken of overstappen op natuurinclusieve landbouw en veeteelt een optie kan zijn en er ook een recreatieve component kan worden toegevoegd. Dat is vanuit bestaande bedrijfsvoering niet simpel. Dat het kan blijkt uit steeds meer voorbeelden, ook in onze omgeving zoals Boerderij Lansingerland, maar elke boer heeft uiteraard zijn eigen afwegingen. Een ander voorbeeld is glastuinder Nick van der Knaap, die meedoet in een project van de Greenport West-Holland en de Wageningen Universiteit waarbij het doel is te komen tot een meer natuurvriendelijke glastuinbouw. Hij heeft zich verdiept in de aanwezigheid van insecten in en buiten de kas, hoe zich dat tot elkaar verhoudt en welke ingrepen kunnen leiden tot verbetering van de biodiversiteit.”

Staatsbosbeheer krijgt nogal wat over zich heen, bijvoorbeeld bij het maaibeleid of het kappen van bomen. Afgelopen voorjaar ging het er op sociale media rondom het maaibeleid vrij heftig aan toe. Ook blijkt soms dat SBB beticht wordt van zaken waarvoor het geen verantwoordelijkheid heeft.

“Wij zijn nu eenmaal zichtbaar, onze mensen zijn in uniform, rijden in een SBB-auto. Soms moet je ingrijpen in een natuurlijk proces. Zo is de bomenkap bedoeld om de kwaliteit van en de biodiversiteit in de bossen te verbeteren. Natuurlijk worden er ook wel eens fouten gemaakt. Dat is vaak een gevolg van communicatie tussen de verschillende partijen die bij het beheer betrokken zijn. We zijn continu bezig om hier verbetering in aan te brengen. Burgers zijn niet altijd op de hoogte van het beleid, en waar de beslissingen genomen worden. Ook geld speelt een rol, niet alles wat je zou willen, kan ook. Daar is uiteraard discussie over, maar het budget is en blijft beperkt.”

Inbreng Rotta

Erik heeft al eerder met succes samengewerkt met Rotta bij het biodiversiteitsproject dat in 2019 is afgerond. “Bij het Ontwikkelplan heeft Rotta zeker een rol gespeeld door met name de natuurwaarden hoog op de agenda te houden. In het kader van de uitwerking zou een nieuw gezamenlijk project zeker weer een belangrijke bijdrage kunnen leveren.”

Voor wie wil weten hoe het allemaal georganiseerd is: Neem eens een kijkje op de sites van Staatsbosbeheer <https://www.staatsbosbeheer.nl/Natuurgebieden/rottemeren> en van het Recreatieschap www.recreatieschaprottemeren.nl. Daar worden ook zaken als het maaibeleid en het kappen van bomen toegelicht. <<

Hoe weten bijen waar nectar te vinden is en of ze de nectar wel naar de 'eigen' kast brengen?

Bij de ingang van de bijenkast wordt de bij tegengehouden door wachters. Die betasten haar met hun voelspriet en ruiken zo of ze de geur heeft van het bijenvolk in de kast. Alleen dan mag ze er in. Binnen ruikt het naar was en honing. In het donker gonzen duizenden bijen.

De bij biedt een van de andere bijen wat nectar aan uit haar honingmaag en begint de bijendans. Zo laat ze de andere bijen zien waar ze de nectar gehaald heeft. Uit welke richting en van hoe ver. Al gauw vormt zich een kring van bijen om haar heen. Ze betasten haar en ruiken zo bij wat voor bloem ze geweest is. De bij kwispelt met haar achterlijf terwijl ze recht naar voren loopt.

Drukke van wachters, komende en gaande bijen bij de ingang van de kast. © Arend Hoogveen

Zo wijst ze de juiste richting aan voor de andere bijen. Dan draait ze in een halve cirkel rond en loopt opnieuw naar voren. Hoe sneller ze danst, hoe dichter de bloemen bij de kast staan. Staan de bloemen op minder dan 100 meter van de kast, dan kwispelt ze niet en maakt alleen een rondedans, beurtelings links- en rechtsom.

Bron: Imkerij de Moerbeij bij het Trefpunt <<

Wintercursus Veldbiologie

De ontwikkelingen in de natuur in voorjaar en zomer zijn altijd goed te zien, maar wat gebeurt er eigenlijk in de winter? We komen misschien wat minder buiten en er is minder met het blote oog te zien. Daarom biedt soorten.nl, in samenwerking met natuurorganisaties als de Vlinderstichting, Vogelbescherming en FLORON, in een zestal digitale avondbijeenkomsten een winterversie van de cursus Veldbiologie aan.

De start is op 29 december. De kosten bedragen € 25,-. Alle informatie is te vinden op www.soorten.nl

BASISCURSUS VELDBIOLOGIE

PLANTEN EN DIEREN (HER)KENNEN

WINTEREDITIE

Meld je nu aan voor 5 gloednieuwe lessen en leer planten en dieren (her)kennen in de winter!

START 29 DECEMBER ONLINE

Jonathan Leeuwis

(vuur)goudhaantjes in de Rottmeren

Met maar 9 centimeter zijn ze de kleinste vogels van Europa. Ze zitten geen seconde stil, en schieten de hele dag door de boomtoppen en het struikgewas. Opvallen doen ze niet, en je vindt ze negen van de tien keer alleen maar als je hun hoge roep tussen het groen vandaan hoort komen. We hebben het hier over de goudhaantjes! Aandoenlijke vogeltjes, welke een hoog knuffelgehalte uitstralen.

In ons land kennen we 2 verschillende soorten: de (gewone) goudhaan en de vuurgoudhaan. Ze lijken op elkaar, maar wie goed kijkt ziet al snel enkele verschillen. Beiden hebben een opvallend gekleurde streep over hun kruin. Als ze opgefokt of opgewonden zijn, kunnen ze deze opzetten als een soort hanenkam. Bij de goudhaan is deze kruinstreep geel, bij de vuurgoudhaan is die veel dieper gekleurd, bij mannetjes vuuroranje. Daarnaast heeft de vuurgoudhaan een veel warmer gekleurde rug en een opvallend zwart-wit maskertje.

Goudhanen zijn echte sparrenbroeders. Ze maken hun nesten tussen de veilige en dichte naalden van deze bomen. Het zal je dan ook niet verbazen dat er in onze omgeving weinig van deze vogels broeden. In de winter zijn de vogels minder kieskeurig en gaan ze op zwerftocht. Veel broedvogels trekken naar het zuiden, en broedvogels elders uit bijvoorbeeld de Scandinavische bossen komen juist hier om te overwinteren. Daar zijn de winters met temperaturen van -30 en een dik pak sneeuw veel te hard voor deze vogeltjes. Het komt voor dat de winteraantallen in Nederland in sommige jaren tot wel meer dan 75% groter zijn dan in de zomer. In tegenstelling tot de goudhaan komt de vuurgoudhaan niet voor in Scandinavië. Waarschijnlijk is dat de vogels hier in de winter onder andere uit Duitsland komen.

Een goudhaan of vuurgoudhaan in de kijker krijgen valt niet mee. Doordat deze vogeltjes leven van kleine insectjes en spinnetjes, welke je in de winter maar weinig hebt, zijn ze de hele dag door razend actief om aan voldoende voedsel te komen. Stiekem schieten ze heen en weer door de boomtoppen en het dichte struikgewas. Wel laten ze regelmatig hun hoge roep (bij vuurgoudhaan iets harder en scheller) horen, welke hun aanwezigheid toch verradt. Vooral de vuurgoudhaan laat zich dit najaar opvallend veel zien in de Rottmeren. Succes met zoeken! <<

boven goudhaan, onder vuurgoudhaan.
© Jonathan Leeuwis

In de Noordrand van ons werkgebied blijft het qua ruimtelijke ontwikkelingen spannend. Er gebeurt veel, zowel qua bouwplannen en -activiteiten als op het gebied van het inrichten en beheren van het groen. We maken een rondje en praten je even bij.

Wilderszijde / Park de Polder

Zoals eerder aangegeven bracht het ontwerp bestemmingsplan Wilderszijde het verheugende nieuws over het ontwikkelen van een nieuw stukje natuur aansluitend aan Park de Polder. Wij hebben in onze reactie op het ontwerp onze voldoening uitgesproken over deze ontwikkeling en tegelijk onze betrokkenheid toegezegd bij het beheer van het gebied. De ideeën die we daar over hebben, heeft onze tuinvogelconsulent Henk Starink vastgelegd in een mooi plan. Dat plan is uiteraard meegestuurd aan de betrokken wethouders en ambtenaren.

Naar aanleiding van onze opmerkingen over het bestemmingsplan heeft er een gesprek plaatsgehad in het gemeentehuis met de mensen die bij het gebied betrokken zijn. Hierbij ging het vooral over het nieuwe natuurgebiedje. Vooral ook over de vraag hoe dit gebied bereikbaar blijft ook voor groter materiaal. Het is nog niet duidelijk hoe precies de watergangen rond het gebiedje er uit gaan zien. We hebben er het nodige over gezegd en uiteindelijk de afspraak gemaakt om opnieuw met elkaar door te spreken zodra er duidelijkheid is over de precieze ligging die de watergangen rond het gebied krijgen.

Het fietspad met knotwilgen langs Wilderszijde
© Henk Starink

Ook het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard is daar uiteraard bij betrokken. Duidelijk is wel dat het stukje natuur door een forse watergang afgescheiden wordt van het te bebouwen gebied en dat de toegang er naar toe, langs de scheidingssloot aan de zuidkant van Park de Polder gaat lopen.

A16 Rotterdam / Triangelpark

De discussie rond de ecologische verbinding tussen de Bergweg-Zuid en de N209 via het Triangelpark wordt

vooral binnen het gemeentehuis gevoerd. Het wachten is op een eerste rapport van de mensen die er over nadenken. Het is een gebied waar nogal wat verschillende belangen spelen. Dat maakt ook het vinden van een snelle en goede oplossing niet eenvoudiger. Intussen is het iedereen wel duidelijk dat de ecologische verbinding tussen het Lage Bergse Bos en Midden Delfland onmogelijk is zonder dat het Triangelpark er bij betrokken wordt. Dat blijkt ook uit de nieuwe Omgevingsvisie van Lansingerland die er domweg vanuit gaat dat de verbinding er al ligt!

Bestemmingsplan Vlinderstrik

Kort geleden arriveerde het voorontwerp van het nieuwe bestemmingsplan voor het Lansingerlandse deel van de Vlinderstrik. Dat gaat dus vooral over de Zuidpolder van Berkel met daarin de melkschuur van Natuurmonumenten. In een eerder consult hadden wij en uiteraard ook Natuurmonumenten al commentaar geleverd. Daar is duidelijk naar geluisterd, zodat de versie die nu binnenkwam eigenlijk weinig reden geeft om er diepgaand op in te gaan. Ik heb Natuurmonumenten geconsulteerd en ook zij waren bij de eerste aanblik tevreden. Wat een verschil maakt het toch wanneer je vooraf bij een plan betrokken wordt!!

Helofytenfilter Westpolder

Direct achter station Westpolder in Berkel bevindt zich een helofytenfilter dat ooit tot doel had het water uit de aangrenzende wijk te zuiveren via de Zilvergracht. Daar is nooit iets van terecht gekomen. Ondanks de ondiepte in de plasjes groeien er nauwelijks riet, lisdodde of biezen. Van zuiveren komt dus niets terecht. Wel telt het water mee voor de watertoets van het Hoogheemraadschap Delfland.

Achter het station wordt nu hard gewerkt aan het afbouwen van de geplande wijk. Daar is te weinig ruimte voor water zodat er nu bij de plasjes naar meer wateroppervlak wordt gezocht. We hebben daar jaren geleden al over gesproken met de toenmalige projectleider. Na een lange stilte werden we nu opnieuw geconsulteerd. We hebben onze ideeën van toen maar weer opnieuw geopperd en er toch vooral op aangedrongen er ecologisch iets moois van te maken. Uitbreiden van de plasjes is prima maar dan wel, in tegenstelling tot de bestaande situatie, met niet beschoeide, flauw aflopende natuurvriendelijke oevers.

Bovendien hebben we gevraagd om toezending van een plan voor het hele lokale gebied met aandacht voor natuur- en recreatiemogelijkheden. Natuurpad en beplanting bijvoorbeeld. Je kunt er iets moois van maken dat

waarde heeft voor de wijken aan beide kanten van de metrolijn. Op een extra stukje kaal water zitten we niet te wachten. Wordt vervolgd!

Omgevingsvisie Lansingerland

Alle gemeenten zijn bezig met de gevolgen van de nieuwe Omgevingswet. De wet vervangt 26 bestaande wetten over o.a. bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. De gemeenten moeten nu zorgen voor een omgevingsvisie en een omgevingsplan. In Lansingerland verscheen in oktober de lokale Omgevingsvisie. We hebben daar vorige maand op gereageerd. Een lastig karwei omdat het om een visie gaat met allerlei prachtige maar vooral ongrijpbare vooruitzichten op een blijde toekomst. Gericht ongeveer op 2040.

Om welke vooruitzichten gaat het dan? Nog 11.000 huizen erbij bijvoorbeeld (waar laat je ze, vraag je je af?!). Ronkende verhalen over de toekomst van de glastuinbouw, 'trendsettend voor de gehele wereld', terwijl de hoge energieprijzen de sector grote zorgen oplevert. Maar gelukkig ook, dat we uiterst zuinig moeten zijn op onze groengebieden die vanzelfsprekend niet aangetast mogen worden! Dat laatste is evident want we zijn 'een groene gemeente'. De Visie is de aanloop naar het nog komende Omgevingsplan. Het Plan moet uiteraard concreet maken wat in de Visie wordt geopperd. Wat al concreet is zoals de inhoud van de bestaande bestemmingsplannen wordt ondergebracht in het Omgevingsplan.

We hebben een nogal uitvoerige reactie gestuurd met aandacht voor een aantal bekende onderwerpen, zoals behoud en versterking van de kwaliteit van groen, natuurinclusief bouwen, klimaatadaptatie (meer bomen) en waardevolle ecologische verbindingen. Allemaal onderwerpen die we regelmatig aankaarten als het gaat om het behoud van een leefomgeving die niet alleen ruimte biedt aan mensen, maar ook aan flora en fauna: aan de natuur dus! Onder andere de huidige pandemie heeft aangetoond hoe belangrijk behoud van omvangrijke en waardevolle groene ruimte is in een leefomgeving die steeds voller en drukker wordt!! <<

De aanleg van de nieuwe A16 Rotterdam door het Lage Bergse Bos. Het beeld in het anders zo groene bos wordt bepaald door een woud van 'invasieve exoten'!
© AHNADIJ

INTEGRALE ONKRUIDBESTRIJDING VOLGENS 'DE PUNT METHODE'

DE JUISTE MACHINE OP DE JUISTE PLEK EN COMBINEER!

GEEN GIF MEER NODIG!

RED-GREEN®

- CO² neutraal
- Geen fossiele brandstof meer zoals LPG
- Gebruikt biomassa om mee te 'branden'
- Voor grootschalig werk

KANT BRAND STEKER®

- 5x per jaar strak gestoken grasland
- Geen afvalkosten
- Lagere veegkosten
- Reinigende werking

BLUE-GREEN®

- CO² neutraal
- Elektrisch rijden
- Geen fossiele brandstof meer zoals diesel, maar biomassa
- Heet water 98°C
- Geen overlast, herrie en/of stof
- Eenvoudige techniek
- Voor kleinschalig werk

MACHINAAL VEGEN

- Dulevo 5000 D
- Euro 5 met Adblue
- Super fijnstoffilters
- Heel zuinig met waterverbruik
- Razend snel

- 'DE PUNT METHODE' IS GOEDKOPER DAN SPUITEN ALS JE ALLES EERLIJK MEETELT!
- GOED TOEPASBAAR MET INZET SW-MEDEWERKERS EN MENSEN MET EEN AFSTAND TOT DE ARBEIDSMARKT (SROI).
- GEEN RESISTENTE SOORTEN EN NIET WEERSGEVOELIG.

Groen-aannemingsbedrijf
Punt B.V.

Chroomstraat 1d • 3067 GN Rotterdam • Telefoon: (010) 420 60 26 • E-mail: info@groen-puntbv.nl • www.groen-puntbv.nl

Indien onbestelbaar retour: Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

MB 123 Dwergmeeuw © Chris van Rijswijk

MB 124 Lepelaar © Chris van Rijswijk

Mystery Bird

Chris van Rijswijk

MB 123 Dwergmeeuw

De dwergmeeuw heeft een zwart-grijze ondervleugel met een witte achterrand. Daarmee is hij eigenlijk gemakkelijk te herkennen. Dwergmeeuwen werken als een magneet op me, ik vind het prachtige vogels. Kijk ook eens naar die rode poten! Jammie! Gelukkig is het een jaarlijkse voorjaarsdoortrekker in ons werkgebied en kunnen we er elk voorjaar van genieten.

MB 124 Lepelaar

Dit is een lepelaar. Een zilverreiger is altijd spierwit. Deze lepelaar maait met zijn machtige lepelvormige snavel over de bodem. Zo vangt hij gemakkelijk visjes, zoals stekelbaarsjes. De lepelaar is inmiddels een jaarlijkse broedvogel in ons werkgebied.

Bijgaand 2 nieuwe foto's. Je kunt je oplossing naar mij mailen (cdvrijswijk@gmail.com) of zelf de antwoorden onthouden. De oplossing staat in het volgende nummer. Kijk ook eens op mijn website: www.birdshooting.nl

MB 125 © Chris van Rijswijk

MB 126 © Chris van Rijswijk